

EVA JANSKÁ, DUŠAN DRBOHLAV

REEMIGRACE VOLYŇSKÝCH ČECHU

E. Janská, D. Drbohlav: *Reemigration of the Volhynian Czechs*. – Geografie – Sborník ČGS, 104, 2, pp. 106 – 121 (1999). – The article focuses on integration of resettlers – Volhynian Czechs – into the Czech society. This community of reemigrants began to return to their mother country in 1991 when also humanitarian aid programme was launched. The analysis is based on a questionnaire survey within the resettlers, experience and databases of state institutions and non-governmental organizations. How the resettlers adjust their lives to conditions in the Czech Republic and which factors influence most the migration/integration policies in the Czech Republic is formulated in the conclusion.

KEY WORDS: migration – Volhynian Czechs – integration – adaptation – multiculturalism.

Autoři děkují GA UK Praha za finanční podporu grantu č. 120- 980128, v jehož rámci byl tento příspěvek zpracován.

1. Úvod

Dnešnímu světu mimo jiné dominují procesy globalizace (intenzivní centrifugální proces) a regionalizace/integrace (proces centripetální – viz např. Oman 1997). Oba úzce souvisejí s formováním mezinárodních migračních proudů obyvatelstva a svojí vahou tak nepřímou posouvají problematiku mezinárodní migrace na vrchol pyramidu důležitosti.

Globalizace planety, a vlastně i integrace dílčích územních struktur, je poháněna obdobnými makro i mikroekonomickými mechanismy. Právě probíhající globalizace, tj. velmi zjednodušeně podáno zrychlený růst ekonomických aktivit napříč národním a regionálním politickým hranicím, je vyjádřena zvýšenou mobilitou informací, zboží a služeb (včetně změn vlastnických práv) prostřednictvím intenzivního obchodu, investování, výrobní kooperace atd. a často rovněž mobility obyvatelstva. Ryze ekonomické podmíněnosti mobility obyvatelstva jsou však dnes stále častěji doprovázeny motivy politickými, ekologickými a demografickými, kdy se masy lidí dávají do pohybu z důvodů etnických a náboženských konfliktů, přírodních, méně často technologických katastrof nebo prostě nemožnosti ekonomického využití vysokého přirozeného přírůstku v dané méně rozvinuté zemi či oblasti.

Probíhající globalizaci i integraci v Evropě významně posílil rozpad evropské socialistické soustavy a probíhající proces společenských transformací. Dnes je z hlediska možností migrovat region střední a východní Evropy relativně velmi svobodný a otevřený. S migračním přílivem nových obyvatel do daných států se přirozeně otevírá otázka, jakým způsobem se země postaví k cizincům, jaké vytvoří podmínky pro jejich adaptaci, jaké mechanismy pro řízení soužití použije atd. Situace intenzivního přílivu imigrantů je pro země této oblasti relativně nová. Naskýtá se možnost využití různorodých modelů

(nebo jejich četné kombinace variant) soužití majority s minoritou, modelů, jež známe z vyspělých evropských demokracií i tradičních zámořských imigračních zemí. Z mnoha otázek, které se bezprostředně nabízejí, zmíníme jeden paradox. Zatímco logika i vyšší princip mravní a nakonec i zkušenosti z některých zemí (např. Kanada, Austrálie, Švédsko, Nizozemsko) velí aplikovat ve vztahu k cizincům obecně spravedlivý a velmi vstřícný multikulturální model společnosti (má v sobě normativní náboj), země geograficky, historicky i kulturně velmi blízké České republice (dále ČR; např. Rakousko a Německo) aplikují model velmi limitovaného akceptování cizinců (viz differential exclusion – Castles 1992, 1995). Oproti např. tradičním imigračním zemím, kde vsudy přítomná rasová i náboženská heterogenita významně otupila hrany averzím typu většina versus menšina, je pro Evropu typický odlišný přístup. Západnímu evropskému modelu demokracie většinou dominuje v jeho velmi rezervovaném přístupu k cizincům v mnoha směrech klíčový rozpor a střet většinové křesťanské a menšinové islámské víry a kultury. Transformující se evropské země jsou zase ve vleku dlouhodobé izolace, nezkušenosti a obav z fenoménu mezinárodní migrace a cizinců jako takových.

Jakkoliv jsou dané otázky soužití cizinců a domácí populace podmíněny historicky (včetně např. důležitosti časového aspektu – doby vzniku národního státu), neexistuje zde žádný funkční vztah, žádný mechanistický model řešení problému. Situace je navíc komplikována dynamikou vývoje, který s sebou v rámci jednotlivých zemí nese i významné posuny v přístupu k cizincům v čase (mnohé země prošly během 20. století různými modely soužití). Jedno se však zdá být nezpochybnitelné. Jednotlivé státy a oblasti se budou stále více stávat populačně heterogennější, problematika řešení vztahů mezi majoritní a minoritními populacemi bude nabývat na významu (viz např. Vztahy 1991), a to rovněž ve střední a východní Evropě, ČR nevyjímaje (Národní 1998)¹.

V tomto příspěvku se pokoušíme na příkladu analýzy procesu adaptace relativně blízké (a také hypoteticky méně problémové) komunity Volyňských Čechů do české společnosti nahlédnout do citlivé a složité integrační problematiky. Reflektovány budou zkušenosti samotných reemigrantů a stejně tak i přímo související aktivity státu, nevládních organizací i samotné české veřejnosti. Příspěvek je pouze úvodem do problému a rozhodně si nečiní nárok na vyčerpávající studii.

2. Integrace cizinců v ČR – širší kontext řešení problematiky²

Zatímco počet cizinců v ČR je dnes z hlediska srovnání s mnoha dalšími zeměmi střední a východní Evropy vysoký, počet těch, kteří se v klasickém významu slova v setrvalé snaze zakotvit na daném území integrují, je zatím velmi malý.

Na počátku roku 1998 pobývalo v ČR legálně cca 210 000 imigrantů (povolený trvalý nebo dlouhodobý pobyt), přičemž cca dvě třetiny z tohoto počtu představovali typičtí pracovní cirkulační migranti (odhady ilegálně působících ekonomických migrantů mohou dosáhnout až k 200 000). Cílem těchto ci-

¹ Zdá se, že dnes na rozdíl od minulosti ani mnohé rozsáhlé válečné konflikty příliš „nezjednodušují“ etnické složení populace daných území (viz např. Kuvajit, bývalá Jugoslávie).

² Specifickou komunitu tvoří národnostní menšiny tzv. staré imigrace. Často díky své kulturní, náboženské, jazykové nebo i rasové odlišnosti přirozeně rovněž podléhají integračním procesům.

zinců (přínejmenším proklamativně) ve většině zatím není dlouhodobý (až paradoxně mají povolen tzv. dlouhodobý pobyt) nebo trvalý pobyt a integrace, nýbrž pouze krátkodobá výnosná ekonomická aktivita. Obdobná charakterizace platí i pro cizince – nositele pracovních povolení a živnostenských oprávnění, kteří jsou velmi často pouze podmnožinou dlouhodobých pobytů. Z hlediska integrace do společnosti představují tyto komunity prozatím specifickou skupinu, u níž je nyní ve vztahu k majoritní populaci spíše vhodné hovořit o formách komunikace a spolupráce, pragmatické adaptace, účelového soužití apod. než o klasické integraci se zabudovanou podmínkou stabilizace na daném území.

Je však přirozené, že právě v této skupině se rovněž nacházejí ti, jež o skutečnou integraci již dnes vědomě usilují a dosahují ji postupně např. prostřednictvím prodlužování provizorních a dočasných povolení nebo též často pouhým dlouhodobým nebo trvalým ilegálním pobytem. Společenská integrace této kategorie, v níž jsou cizinci odkázáni pouze sami na sebe a na následnou komunikaci se státem, se jeví nejproblematičtější.

Přechodnou skupinu ve smyslu snazší integrace tvoří cizinci/imigranti, jimž je příchod i následný pobyt usnadněn, a to až jim blízkou osobou (partnerem nebo jiným příbuzným) nebo programově státem, případně též pověřenou (smluvně zajištěnou) nevládní organizací. V prvním případě se jedná o tzv. povolené trvalé pobyty (na počátku roku 1998 cca 56 000 lidí pobývalo v ČR pod touto hlavičkou), v případě druhém jde o kategorie krajanů, uprchlíků a zdravotně postižených osob a jejich rodinných příslušníků z Republiky Bosna a Hercegovina. Počty těchto osob jsou v kontextu migrační situace v ČR zanedbatelné (např. v porevolučním období do počátku roku 1998 přišlo do ČR v rámci vládního programu³ 577 krajanů (z toho 570 z Kazachstánu, 3 z Uzbekistánu a 4 z Bosny a Hercegoviny), cca 1 800 Volyňských Čechů; cca 1 489 uprchlíků; cca 114 zdravotně postiženým osobám z Bosny a Hercegoviny, včetně rodinných příslušníků, bylo uděleno povolení k trvalému pobytu). Stát a příslušné nevládní organizace s delegovanou působností významně pomáhají v integraci mnohých z těchto posledně jmenovaných kategorií. Významným počinem bylo v roce 1994 nastartování státního integračního (tzv. asistenčního) programu, který postupně zahrnul všechny tři typy imigrantů (viz tab. 1). Program spočívá zejména v poskytnutí ubytování, kdy stát skrze obce financuje opravu bytového fondu, který poté zůstává v majetku obce (ale někdy i soukromníka, který se může rovněž programu zúčastnit), ale je na minimálně deset let pronajmut rodině imigrantů⁴. I přes některé problémy je integrační program nutno hodnotit velmi pozitivně. Je v kontextu ostatních transformujících se zemí regionu zcela ojedinělý a i když jej využívá zatím poměrně omezená skupina imigrantů, nabízí podmínky v mnohém srovnatelné s těmi, jež lze v rámci obdobných programů získat ve vyspělých západních demokraciích (blíže viz Drbohlav 1997).

Jak již bylo uvedeno, také komunita Volyňských Čechů využívá nabídky bydlení v rámci integračního programu. Je tak alespoň na základní úrovni uspokojen vlastně základní předpoklad jakékoliv opravdové integrace do společnosti. O problémech integrace komunity Volyňských Čechů do české spo-

³ Usnesení vlády o uvolnění finančních prostředků pro příslušný rok na pomoc při zajištění hmotných podmínek trvalého pobytu na území České republiky pro cizince s prokázaným českým původem a krajanů žijící ve vybraných vzdálených nebo ohrožených teritoriích (viz poznámka 7).

⁴ V rámci programu jsou mnohdy zajištěny kurzy češtiny, bezúročné půjčky apod.

Tab. 1 – Typy imigrantů spadající pod integrační program k 31. 1. 1998

Typ imigranta	Definice	Právní a organizační zajištění	Počet
Osoby s postavením uprchlíka	Cizinec, který má ve státě, jehož státní občanství má, odůvodněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo politického přesvědčení	Usnesení vlády ČR č. 643 ze 17. 11. 1993 Instrukce MV z 27. 5. 1994	1 489
Osoby s ukončeným dočasným útočištěm	Osoby, které se vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemohli vrátit do BaH k 30. 9. 1997	Usnesení vlády ČR č. 580 z 13. 11. 1996	114
Reemigranti	Krajani žijící v zahraničí, cizinci českého původu		
Souvislost s Černobylem		Humanitární akce organizovaná Vládou ČR a ČSFR, hromadná přesídlovací akce	1 812
Ostatní		Prostřednictvím nevládních organizací, individuální přesídlovací akce Usnesení vlády č. 72 ze 17. 1. 1996 Instrukce MV z 15. 9. 1995	577*

* neúplný údaj (pouze krajani zahrnutí pod poznámku č. 3)

lečnosti (včetně těch spjatých s bydlením) je pojednáno v dalších kapitolách. Předtím je však nutné vyjasnění užití terminologie a velmi krátký exkurs do konceptu integrace.

3. Proces integrace

V příspěvku užívaný pojem integrace minority (vyjma přirozeně významu sbližování/slučování regionálních struktur) chápeme dvojím způsobem:

1. V nejobecnějším pojetí jako dlouhodobý proces postupného začleňování cizinců/imigrantů do cílové společnosti.
2. V užším pojetí jako proces přizpůsobení se a respektování norem a hodnot majoritní populace při současném určitém zachování si (a tedy ze strany majority i nutném respektování) vlastních, široce pojato sociálněkulturních specifik (jazyka, náboženství, kultury, zvyků, forem vzájemného sdružování apod.). Důležitý je prvek reciprocity, kdy ze vzájemného vztahu vychází obohacena i majoritní populace. Právě na tomto základě, vnitřně podpořeném většinou majoritní populace a transformovaném do legislativních i administrativně-organizačních struktur, jsou formovány multikulturální společnosti (viz výše).

Asimilací, v souladu s konvencí, rozumíme proces začleňování minority do majoritní populace, přičemž na jeho konci je ztráta existence komunity jako ta-

kové, úplně splynutí s majoritní skupinou (často tzv. amalgamace). Celý proces vztahu majority a minority je rozdělován do mnoha fází, jež jsou též různě pojmenovávány. Často užívaná (i když rovněž v určitých modifikacích) je následující posloupnost respektující postupně sílící vázanost minority k majoritě: segregace, akomodace, akulturace, asimilace a amalgamace (viz Velký 1996).

Z výše uvedeného je patrné, že proces integrace (může být jak úspěšný, tak i neúspěšný – viz např. Nesvadbová 1996) je komplexní, komplikovaný a v analytické poloze členěný do mnoha konceptuálních vzorců. Bližší specifikace těchto otázek je však nepochybně mimo rámec tohoto příspěvku. Zdůrazněme jen, že je možné vlastní integraci rozdělit na „díleč“ integrace: např. právní, ekonomickou, sociální, kulturní a politickou (Bauböck 1994). Vnitřní rozmanitost integračních aspektů je možno dokumentovat na dvou příkladech: 1. Na mikroúrovni je možno spatřovat počátek integrace v naplňování některých základních lidských potřeb hned po příchodu do cílové země (vyhledávání bezpečí, sociálních kontaktů, potřeby být respektován/vyslyšen, seberealizovat se apod. – viz též známá Maslowova teorie). 2. Po linii administrativní integrace logicky končí naturalizací jedince získáním občanství cílové země. Přirozeně však závisí na mnoha různorodých faktorech a mnohdy pokračuje po celý imigrantův život.

V návaznosti na aplikované modely řízení společnosti ve smyslu vztahů majority vůči minoritě pouze zdůrazněme, že multikulturální (integrační) model může být prosazen i v původně monokulturním prostředí (viz Švédsko), a že právě tento model je nejméně stresující pro samotné imigranty (Berry 1992).

Zatímco teoretické rozpracování integračních konceptů je poměrně bohaté, skutečný stupeň integrace minorit, její problémy i úspěchy je velmi obtížné zjistit. Existující makrostatistické databáze takovýto typ informace nepřinášejí. Nehledě na charakter informace, která ani touto administrativní cestou není mnohdy vůbec zjistitelná, často samotný subjekt zájmu (imigrant) není k dostižení (např. již získal občanství imigrační země, odmítá kontakt z důvodů zachování soukromí, neodregistroval se při odstěhování z daného místa). Mikro-příkladové studie (viz níže) tedy mohou významně přispět k osvětlení jinak skrytých integračních parametrů.

4. Počátek stěhování Čechů na Volyň a první reemigrace

Prohraná válka s Pruskem (r. 1866) a začlenění možnosti volného stěhování do Ústavy v r. 1867 vedlo mnoho lidí, zejména zemědělského obyvatelstva, k rozhodnutí vystěhovat se. Hlavní proud směřující do USA se v letech občanské války poněkud změnil a obrátil se z části na východ, do carského Ruska, kde byly v té době příznivé podmínky – přidělovala se kvalitní zemědělská půda. Po nezdařilém polském povstání (1863-64) se ruská vláda snažila zamezit dalšímu pronikání polského vlivu a provedla rolnické reformy. Ty v Polsku, Litvě, západní Ukrajině a Bělorusku znevýhodňovaly obyvatelstvo méně než v ostatních částech Ruska. Zahraniční přistěhovalci získávali různé výhody, např. osvobození od vojenské služby, od daní na dobu dvaceti let, náboženskou svobodu, právo výuky ve vlastním jazyku i možnost ustavení vlastní samosprávy.

Jednou z cílových migračních oblastí carského Ruska byla Volyňská gubernie⁵ (západní Ukrajina). Příliv Čechů na Volyň byl spojen se zrušením nevolnictví v r.1861. Do zaostalého kraje bez průmyslu tak začali přicházet první

⁵ Carské Rusko bylo v té době rozděleno na 78 gubernií.

Češi zejména z ekonomických důvodů. Jedna skupina si chtěla primárně zajistit zejména základní obživu, druhá si chtěla pouze zvýšit svou životní úroveň, přičemž rozhodujícím činitelem v jejich rozhodnutí byla vidina nízké ceny půdy (Vaculík 1984). Postupně se ceny pozemků kolonistů vyšplhaly až na dvacetinásobek původní úrovně. Češi na Volyni zavedli pěstování chmele, cukrovky a vytvořili předpoklad pro vznik pivovarnictví a lihovarnictví.

Emigrační vlna na Volyň, probíhající především mezi lety 1868 – 1874, ustala úplně v roce 1881. V době celoruského sčítání (1897) bylo ve Volyňské gubernii 27 660 Čechů. Na počátku 20. století začali Volynští Češi odcházet i do vzdálenějších oblastí Ruska – řemeslníci do velkých měst (Kyjev, Moskva, Petrohrad) a zemědělci až na Sibiř (Novosibirsk, Jenisefská gubernie, povodí řeky Ob) a do Kazachstánu. Ti, co odmítli přijmout pravoslaví se na počátku 90. let odstěhovali do Bosny či do zámoří (Kanada, USA, Argentina, Mexiko, Bolívie).

Zákony podporující národní identitu menšin začala ruská vláda omezovat např. zrušením české obecní samosprávy (r. 1891) a rusifikací školství. Tím logicky docházelo ke snižování vzdálenosti a národního uvědomění českého etnika. Pouze odlišná (vyšší) ekonomická úroveň zabránila úplné asimilaci s ukrajinskou majoritou. Asimilační tendence se ovšem projevovaly i prostřednictvím náboženství, kdy byla snaha přeorientovat české katolíky skrze starokatolictví na pravoslaví. Ve vesnicích, kde bylo české etnikum v menšině tak docházelo k postupnému vyrovnávání kulturní úrovně a tím i ke stagnaci českého etnika. Ke znovuoživení českého školství došlo až po r. 1917, kdy bylo dekretem Prozatímní vlády povoleno používání i jiných jazyků než ruského. Zajímavé bylo převažující odsouzení Velké říjnové socialistické revoluce Volyňskými Čechy. Po vzniku Československé republiky v r. 1918 došlo k první repatriaci bývalých českých a slovenských vojáků nacházejících se na uzemí Ukrajiny.

Podstatné změny do života Volyňských Čechů přinesl podpis Říšské smlouvy ze dne 12. 10. 1920, kdy byla Volyň rozdělena mezi sovětskou Ukrajinu a Polsko (tzv. Východní Halič). Obě Volyně se poté vyvíjely odlišně – v polské části (1921-39) bylo zachováno původní hospodaření, kdežto v sovětské části (1921-41) došlo k radikálním změnám v duchu komunistického hospodaření, především se znarodňovaly podniky.

Po pádu Polska v r. 1939 se obě Volyně opět spojily. 22. 6. 1941 došlo k vpádu německých vojsk do SSSR a tím i k okupaci Volyně.

K druhé repatriaci došlo po ukončení 2. světové války, i když dohoda o vzájemné reemigraci mezi ČSR a SSSR byla podepsána až 10. 7. 1946. Repatriace se týkala především příslušníků 1. čs. armádního sboru v SSSR a jejich rodin. Největší zájem o život v ČSR se projevoval především u mladších a svobodných příslušníků sboru. Celou akci koordinovalo Ministerstvo zemědělství, které mělo zabezpečit dostatek zemědělských usedlostí pro volyňské repatrianty a Ministerstvo práce a sociálních věcí, které mělo celou akci organizovat. Repatrianti preferovali především oblasti Žatecka a Podbořanska, které svojí morfologií i hospodářským využitím (pěstování chmele) nejvíce připomínaly Volyň. Poslední transport s Volyňskými Čechy přijel koncem dubna 1947⁶.

⁶ Celkem překročilo hranici 33 077 osob včetně 3 566 dětí mladších 6 let (Vaculík 1986). Reemigranti pocházeli ze 407 lokalit, z toho z města bylo původem pouhých 2 837 osob a z venkova 30 240. Českou národnost prokázalo 32 237 osob, zbytek tvořili Rusové, Poláci, Ukrajinci a Bělorusové.

5. Návrat Volyňských Čechů v 90. letech

V roce 1989, tři a půl roku po Černobylské havárii, přinesl sovětský tisk zprávu o tom, že populace v 30 km zóně kolem reaktoru byla postižena mnohem větší radioaktivitou než bylo v době katastrofy oznámeno. Tato depresivní informace vyvolala impuls k vystěhování Volyňských Čechů z postižené oblasti (obr. 1) Vzhledem k rozmístění české populace se jednalo o vesnici Malá Zubovština a město Korosteň. Představitelé české menšiny podali žádost prezidentu V. Havlovi o možnost přesídlení do vlasti. Vláda ČSFR pak vydala usnesením č. 340 ze dne 12. 12. 1990 souhlas k přesídlení rodin sovětských

Obr. 1 – Sídla původu reemigrantů (účastníci dotazníkového šetření)

občanů českého původu z oblastí postižené následky Černobylské havárie. Během následující hromadné humanitární akce (1991 – 1993) přesídlilo do České republiky 1 812 osob z Ukrajiny a Běloruska. Těmto přesídlencům bylo zajištěno bydlení a zaměstnání včetně povolení k trvalému pobytu. Na základě novely zákona o státním občanství z roku 1995 jim bylo umožněno získat české

občanství, i když řada z nich je do této doby ještě nemá. Nutnou podmínkou pro zařazení zájemců o přesídlení byl český původ alespoň jednoho z manželského páru, dále pak alespoň dvouletý trvalý pobyt v ohrožené oblasti a v případě starých rodičů možnost zapsat do seznamu také rodinu potomka, i když již nebydlela v postižené oblasti (Valášková, Uherek, Brouček, 1995). Tato hromadná humanitární akce byla ovšem jediná svého druhu, neboť se ukázalo, že se díky ní stimuloval zájem o přesídlení i uvnitř relativně stabilních krajských komunit. Řešení se našlo v realizaci programu individuálního přesídlení, a tak od r. 1994 existuje program individuální pomoci krajanům žijícím ve vybraných vzdálených nebo ohrožených teritoriích⁷. Je zajišťován nevládními organizacemi, především Nadací při České televizi Člověk v tísni.

6. Proces integrace na příkladu Volyňských Čechů

6.1 Metodologie a cíle výzkumu

Cílem výzkumu byla komunita Volyňských Čechů, kteří přišli do ČR v rámci řízeného vládního programu v letech 1991-93 jakož i další lidé z této ko-

⁷ Za vzdálená nebo ohrožená teritoria – ve vztahu k obyvatelům s prokázaným českým původem – jsou na základě vládního usnesení považována území následujících států: Ruská federace, Republika Kazachstán, Republika Uzbekistán, Republika Tádžikistán, Turkmenistán, Azerbajdžánská republika, Arménská republika, Gruzínská republika a Republika Bosna a Hercegovina.

Tab. 2 – Rozdělení respondentů podle pohlaví a věku (v %)

Věk		18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75+	Celkem
Pohlaví	muži	9,8	24,6	26,7	15,4	7,7	11,9	3,5	157
	ženy	20,3	21,5	18,6	9,3	14,5	9,3	6,3	187

munity, kteří přišli z vlastní iniciativy v letech pozdějších. Základním prostředkem analýzy bylo dotazníkové šetření provedené metodou řízeného rozhovoru. Rozhovory s respondenty provedli vyškolení tazatelé – studenti geografie Přírodovědecké fakulty UK v Praze v době od 8. 6. do 12. 6. 1998. Respondenti pocházeli přibližně z různých regionů ČR a jejich vzorek byl vybírán kvótně, tak, aby zastoupení mužů a žen a jejich věkové rozložení víceméně odpovídalo celkové struktuře zkoumané populace (tab. 2)

Analýza je strukturována do následujících tematických okruhů v jejichž naplnění leží i cíl příspěvku:

1. Charakteristika celého souboru (pomocí frekvencí četností) podle vybraných hlavních geografických, socioekonomických a demografických parametrů. Analýza důvodů příchodu; vyhodnocení situace z hlediska charakteru udržovaných sociálních kontaktů respondentů jak v místě emigrace tak v cílové stanici a srovnání postojů hodnotících poměry v Česku a na Ukrajině.
2. Vymezení skupin reemigrantů/respondentů podle toho, zda se chtějí plně integrovat do České společnosti a v návaznosti zjištění, jak se dané skupiny (přející si úplnou integraci, nepřející si úplnou integraci a nerozhodnutí) vzájemně liší podle vybraných geografických a sociodemografických ukazatelů. Jinými slovy, analýza skutečností, které spolupodmiňují proklamované postoj k integraci.
3. Zkoumání regionálních a sídelních preferencí reemigrantů ve smyslu zjištění vztahu mezi charakterem zdroje a naplněného cíle migrace.

Analýza je provedena ve standardním programu SPSS. Teoretické aspekty migrace Volynských Čechů nejsou v této fázi výzkumu diskutovány. Vyžadují hlubší studium jevu. Ani to však v tomto případě rozhodně neulehčí obtížnosti diskuse teoretických aspektů, jež jsou s takovýmito vynucenými přesuny vždy spojeny.

6.2 Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

Reemigranti, na které je náš výzkum zaměřen, přicházeli do Československa (později do Česka) od dubna roku 1991. Od samého počátku měli zajištěno ubytování a zaměstnání, nicméně i přesto vycházejí najevo různé problémy, z nichž některé budou zřejmě i trvalejšího rázu. V letech 1991 a 1992 provedl T. Anami (1992) průzkum v šesti městech a obcích, v nichž žijí reemigranti z Volyně⁸. Cílem analýzy bylo poukázat na některé aktuální problémy spojené s adaptací těchto reemigrantů do české společnosti. Především šlo v té době o problém osvojení si jazyka, neboť na Ukrajině nebyla přijata žádná soustavnější výuka českého jazyka, kromě krátkodobých kurzů. Největší potíže byly pozorovány u těch, co se přestěhovali z měst a jejichž partner byl ruské nebo ukrajinské národnosti. Dalším problémem bylo, že nemohli získat zaměstnání podle svého

⁸ Autor se v článku nezmiňuje o konkrétních názvech obcí.

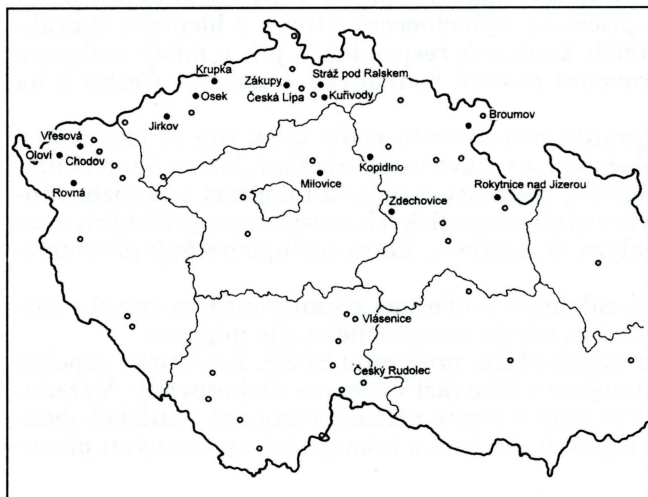
přání a odpovídající kvalifikace. S minulým způsobem života také souvisí určitá disharmonie s prostředím, ve kterém se reemigranti nově nacházejí. U některých z nich se jednalo o poměrně vzdálenou dojížďku do zaměstnání, jiní postrádali vlastní zahradu a ti co přišli z měst jako je Kyjev, Žitomir a Korosteň zase nebyli spokojeni s venkovským způsobem života. Brzdou adaptace se rovněž ukázala nevyřešená otázka státního občanství a sociálního zabezpečení.

Z výše uvedeného mimo jiné vyplývá, že integrace reemigrantů do české společnosti neprobíhá u všech jedinců stejným způsobem. Naším záměrem je navázat a rozšířit tyto zkušenosti v době, kdy u většiny uplynulo 7 – 8 let po jejich příchodu a kdy určité „adaptační klima“ vykrytalizovalo do jasnějších obrysů.

6.2.1 Charakteristika Volyňských Čechů

Celkem bylo úspěšně kontaktováno 345 respondentů v 16 lokalitách České republiky, tj. více než 1/6 celkového počtu (viz obr. 2). Největší zastoupení v cílovém vzorku mají reemigranti, kteří přišli z Malinovky (34 %) a Malé Zubovštiny (31 %). 76 % všech respondentů reemigrovalo v rámci humanitárního přesídlovacího programu (1991-93).

Pouze 1 % respondentů přišlo ještě před rokem 1991 a 7,5 % po roce 1993. Ve vztahu k pohlaví je zřejmá mírná převaha žen nad muži (54 % : 46 %), což nakonec odpovídá i předěšlým výzkumům (Valášková, Uherek, Brouček 1995 – cca 52 % žen a 48 % mužů). Největší zastoupení u mužů je ve věkové kategorii 25 – 44 let (přes 50 % respondentů) a u žen ve věkové kategorii 18 – 34 let, kam spadá téměř 42 % dotázaných (viz tab. 2).

Obr. 2 – Rozmístění reemigrantů v České republice (účastníci dotazníkového šetření)

70 % všech respondentů je ženatých nebo vdaných a pouze 4 % rozvedených. Poukazuje to na ještě stále zakořeněnou tradici rodiny na Ukrajině, a to i přesto, že významný podíl tvořili ateisté. Počet dětí v rodině je nejčastěji dvě (43 %), jedno nebo žádné se objevuje u 20 % reemigrantů. Velmi početné rodiny, tj. se třemi a více dětmi uvádělo ve zkoumaném souboru 12 % dotázaných. Stupeň dosaženého vzdělání je poměrně vysoký. 60 % respondentů dokončilo přinejmenším střední školu, přičemž 15 % dále absolvovalo vysokoškolské studium.

Již výše byla zdůrazněna ekologická podmíněnost přesídlení této komunity Volyňských Čechů do ČR. 53 % respondentů uvádí v pořadí důležitosti na prvním místě právě zdravotní důvody, 23 % pak uvádí ohled na děti (i zde se dá tedy předpokládat souvislost se zdravím dětí). O tom, že právě Černobylská

katastrofa a z toho vyplývající zdravotní problémy ovlivnily rozhodnutí k přesídlení svědčí i to, že 93 % respondentů před katastrofou o přesídlení neuvažovalo. Pouze 6 % (absolutně to je 20 lidí) respondentů uvádí jako důvod příchodu na prvním místě zvýšení životní úrovně. Stejně procento také uvažovalo o přesídlení již před výbuchem v Černobylu. Především u těchto reemigrantů se dá předpokládat, že do ČR přijeli hlavně z ekonomických důvodů. Z hlediska celého vzorku je však potenciální počet ekonomických migrantů zanedbatelný.

Důležitým faktorem mezinárodní migrace je existence „nápomocných“ sociálních sítí. O tom, že příbuzenské vztahy mezi Čechy a krajaný na Volyni přetrvávaly, svědčí i dobrá informovanost reemigrantů o situaci v ČR ještě před přestěhováním, a to z korespondence se známými či příbuznými (45 %). Mnohem větší podíl respondentů (93 %) udržuje styky s Ukrajinou v současnosti, přičemž u 58 % kontaktovaných mají příbuzní zájem o přestěhování do Česka.

Zapojení do společenského života v Česku je ze strany respondentů značně nevyvážené. Zatímco např. 63,5 % deklaruje kontakty a spolupráci se Sdružením Čechů z Volyně, pouhých 4,5 % udržuje určité vztahy s charitativními organizacemi. Potvrzuje se tak i v jiných souvislostech naznačená (na příkladu ukrajinských cirkulačních pracovníků) prozatím malá propojenost imigrantů se sítí „přímo nespojitých, nicméně nabízejících se“ nevládních organizací (např. Drbohlav 1997). Kulturní akce pořádá přes 60 % respondentů, z toho 41 % na ně zve i své české sousedy. V určitém smyslu poměrně široké zapojení do společenského života a dění v zemi dokazuje i potenciální zájem o účast ve volbách, kdy téměř 73 % odpovědělo „ano, zúčastnil bych se voleb“.

Co se týká zkušeností reemigrantů s každodenním životem v Česku, přes 75 % jich prohlásilo, že nemají žádné problémy s kontakty s místní majoritní populací. Větší problémy nečiní ani zabezpečení základních životních jistot (63 %) a zajištění vzdělání (65 %). Na otázku bezproblémového zajištění zaměstnání sice odpovědělo přes 50 % kladně, ale 14,5 % s tím má hodně problémů a 22 % existenci problémů přiznává. S tím úzce souvisejí i jazykové problémy: zatímco necelých 50 % nemá potíže žádné, 43 % vyjádřilo málo potíží, ale 7,2 % má v tomto ohledu hodně problémů.

Porovnání poměrů na Ukrajině a v Česku očima respondentů vyznívá celkově ve prospěch cílové země. 70 % přesídlenců považuje celkově život v ČR lepší než na Ukrajině, po které se ovšem vůbec nestýská jen 7 % Volynských Čechů.

Lepší poměry v ČR ve srovnání s Ukrajinou hodnotí respondenti v těchto konkrétních oblastech: výběr potravin a průmyslového zboží (85 %), celková životní úroveň (82 % respondentů), služby občanské vybavenosti (77 %), péče o zdravotní stav obyvatelstva (72,5 %), finanční zajištění rodiny (72 %), doprava do zaměstnání (55 %), možnost vedlejšího výdělku (52 %) a přístup k informacím (52 %).

Jako problematické se naopak jeví následující aspekty, které vyznívají ve prospěch Ukrajiny: snížená možnost zahrádkaření (42 %), styk s příbuznými (41 %) a se sousedy (37 %) a možnost většího bytu (40 %).

6.2.2 Formy adaptace

Stupeň začlenění krajanů – reemigrantů do české společnosti – je nejprve posuzován přímo podle odpovědí na otázku zda-li si přejí úplnou integraci (tj. v našem podání – národnostní, kulturní a jazykové splynutí) do české společnosti. Podle získaných odpovědí, kdy z celkového počtu respon-

dentů (344) odpovědělo kladně 73 %, záporně 9,3 % a 17,7 % neví, je nerozhodnutých, vznikly tři skupiny. Podle proklamované touhy integrace do české společnosti jsou tak níže vyčleněny jednotlivé skupiny. Jejich struktura je dále blíže specifikována vybranými ukazateli a konfrontována se sociálními, kulturními, politickými a právními aspekty ovlivňujícími jejich život v Česku.

A. Reemigranti, kteří se chtějí plně integrovat – asimilovat

Osobní charakteristiky: Podle stupně dosaženého vzdělání projevilo ochotu integrovat se do české společnosti nejvíce respondentů se středním vzděláním (42,6 %), poté 24,3 % vyučených, 20,7 % se základním a 12,3 % s vysokoškolským vzděláním. Z hlediska pohlaví se neprojevily významnější rozdíly (122 mužů versus 124 ženám). Necelá polovina respondentů (47 %) byla v mladším a středním věku (25-44 let).

Sociální aspekty: 80 % reemigrantů na otázku „Myslíte si, že umíte mluvit dobře česky“ odpovědělo „spíše ano a určitě ano“ a na otázku „Rozumíte, když se mluví česky“ odpověděli „všechno či skoro všechno“. Pouze 1,5 % (tj. 4 respondenti) odpovědělo, že česky moc nerozumí a ani nemluví.

Pokud v těchto souvislostech rovněž analyzujeme vazbu na stávající lokalitu – místo trvalého bydliště respondenta, pak v Kuřivodech, Oseku, Oloví, Rovné, Nových Zákupcích, Broumově, Rokytnici, České Lípě a Milovicích má více než 80 % respondentů zájem o plnou integraci a současně mají i dobrou znalost češtiny. Výjimkou jsou Milovice, kde 25 % z nich nemluví vůbec anebo velmi špatně. Přání zůstat v lokalitě, kam přišli, vyjádřilo ochotu přes 75 % přistěhovalců. Přes 85 % reemigrantů také prohlásilo, že si již zvykli na život v Česku a život zde je stejný nebo lepší než na Ukrajině. Souhlas s integrací, z celkového počtu dotázaných v následujících kategoriích, vyslovilo přes 71 % podnikatelů, 72 % družstevníků a zaměstnanců, 80 % studentů, 69 % důchodců a 62 % lidí v domácnosti. Zisk českého občanství neovlivňuje rozhodnutí, zda-li se integrovat či nikoli, neboť jej dosud vlastní pouze 43 % dotázaných.

Z výsledných poznatků nepřekvapuje v mnoha ohledech shoda s „celkovými trendy“, typickými pro celý zkoumaný vzorek. Tato skupina je totiž jeho významnou podmnožinou (zastoupeno 73 % celého souboru).

B. Reemigranti, kteří nemají zájem se plně integrovat

Osobní charakteristiky: Skupina proklamující nechuť k úplné integraci (asimilaci) má ve srovnání se skupinou sympatizující s integrací (asimilací) významnější zastoupení vzdělanějších a žen:

56,2 % středoškolsky vzdělaných, 18,7 % vysokoškolsky vzdělaných a téměř zanedbatelný podíl vyučených (6 %); ženy dominují nad muži – 12,6 % versus 5,9 % (z celkového počtu dotázaných) a více než polovina dotázaného vzorku jsou respondenti ve věku od 18 – 34 let (56 %).

Sociální aspekty: I přesto, že tito respondenti nevyslovili přání plné integrace, přes 81 % z nich (tj. 26) mluví a rozumí „všechno anebo skoro všechno“ česky, přičemž téměř třetina z nich žije v Krupce (okres Teplice). Dá se tedy předpokládat, že znalost jazyka není diferencujícím činitelem úplné integrace. Více než dvě třetiny z těchto reemigrantů si navíc již zvyklo na život v Česku a domnívají se, že je zde ve srovnání s Ukrajinou lépe. Z hlediska ekonomického postavení se jedná o družstevníky a zaměstnance (8,5 %), důchodce (7 %) a lidi v domácnosti (13 %). V této skupině má české občanství 53 % respondentů.

C. Nerozhodní respondenti

Mezi nerozhodnými (nerozhodnutými v otázce integrace/asimilace) bylo opět nejvíce středoškoláků (39,3 %) a poté reemigrantů se základním vzděláním. Převažují ženy (19 %) nad muži (14 %) a z ekonomického hlediska se většinou jedná o družstevníky nebo zaměstnance (54 %). V této skupině celých 70 % reemigrantů čeká na obdržení českého občanství a tudíž právě tento faktor (právní) by mohl být jedním z důvodů jejich nerozhodnosti, jejich „rezervovanějšího“ přístupu k majoritě. V dalších aspektech se tato skupina reemigrantů nijak výrazně neliší od odpovědí obou předchozích skupin a tudíž nelze tuto skupinu blíže specifikovat.

6.2.3 Vztah respondent – lokalita

Pokud by si mohli respondenti v České republice vybrat město nebo obec, kde by chtěli natrvalo žít (tab. 2), pak největší atraktivita byla svázána s městy do velikosti 20 000 obyvatel (38 %) a se sídly v blízkosti menšího nebo středního města (25 %). Nejmenší zájem byl o život na samotě a pak o venkovské obce vzdálené od města (2 %).

I přesto, že si přesídlenci mohli vybrat lokalitu, kam se v Česku přestěhují, 23 % (tj. 81) není spokojeno se současnou situací v jejich obci a chtěli by se do budoucna přestěhovat jinam. Z tabulky 3 vyplývá, že nejvíce nespokojených – přes 40 % – je v lokalitách Rovná (okres Sokolov) a Stráž pod Ralskem (okres Česká Lípa). Z hlediska původu reemigrantů je nejvíce nespokojených z Malé Zubovštiny (37 %), z Korosteně (42 %) a z Malinovky (35 %). Pokud tyto výsledky porovnáme se sídelními preferencemi (podle kritéria velikosti a polohy) respondentů (tab. 3), pak můžeme najít jedno z důležitých vysvětlení, proč mohou být přesídlenci z Malé Zubovštiny nespokojeni v dané lokalitě. Zatímco preferují spíše bydlení ve větších sídlech (město do 20 000 obyvatel) téměř 20 % jich žije v malé obci – Rovné, která má pouhých 619 obyvatel a chybí v ní dokonce i škola.

Naopak přání zůstat v dané lokalitě natrvalo vyslovili jednohlasně (100 %) přesídlenci v Českém Rudolci a Vlášenci (okres Jindřichův Hradec). Vysokou stabilitu prokázali ve svých preferencích rovněž přesídlenci v Krupce a Jirkově (90 % chce v dané lokalitě zůstat). Zdrojovým sídlem byl v tomto případě u všech „spokojených“ Lvov, tzn. velikostně „porovnatelné“ sídlo.

Na otázku zda by respondenti upřednostňovali spíše skupinové nebo individuální přesídlení upřednostňovalo přesídlení individuální 53,3 % respondentů z Kuřivod a 60 % z Jirkova. Ve vesnici Kuřivody, kde jsou pouze dvě české rodiny, je poměrně dost těžké sžívání se s českou společností a tudíž je do určité míry zpomalen proces i integrace. Není tedy příliš překvapující, že hromadné přesídlení respondentům nevyhovovalo. Skupinové přesídlení nao-

Tab. 3 – Preference velikosti případně polohy sídla (v ČR) podle místa původu reemigrantů

Reemigranti z:	Typ sídla
Malá Zubovština a Malinovka	město do 20 000 obyvatelnebo obec v jeho blízkosti
Korosteně a Žitomir	město do 20 000 obyvatel
Kyjev	město s 20 – 100 000 obyvateli nebo obec v jeho blízkosti
Lvov	město do 20 000 obyvateli nebo město s 20 – 100 000 obyvateli

pak vyhovovalo přesídlencům v Broumově (90 %), Rokytnici nad Jizerou (100 %) a Českém Rudolci (90 %).

7. Závěr

Z uvedených výsledků vyplývá, že přesídlenecká vlna z Ukrajiny, vyvolaná Černobylskou jadernou havárií, nemá výraznější problémy s postupným začleňováním do majoritní společnosti. O tom nepřímě svědčí i fakt, že 73 % respondentů uvedlo zájem o plnou integraci – tj. v našem výzkumu vlastně o asimilaci. Zúročují se tak rovněž poměrně dobré vstupní podmínky, které představuje jak „kulturní a etnická blízkost“ Volyňských Čechů, tak i konkrétní pomoc státu zprostředkovaná mimo jiné tzv. asistenčním programem. Dá se předpokládat, že pro většinu reemigrantů by se mohla Česká republika stát jejich skutečnou druhou vlastí.

Také z jiných zdrojů dostupné výpovědi představitelů příslušných administrativních úřadů dokazují poměrně úspěšnou snahu přesídlenců o začlenění do české společnosti – dobré výsledky dětí ve škole, pravidelné zapojování do

Tab. 4 – Skutečné rozmístění reemigrantů v ČR (v %)

Charakteristika lokality v ČR				Rozmístění reemigrantů v ČR podle lokality původu						
Lokalita v ČR	Chtějí zůstat trvale	Nechtějí trvale zůstat	Velikost síla v ČR	Malá Zubovština	Korosteň	Malinovka	Žitomir	Kyjev	Lvov	odjinud
Kuřivody	80	20		10,2	0	10,3	0	20,0	0	5,8
Krupka	90	10	13 242	14,8	10,5	4,3	14,3	25,0	0	0
Osek	80	20	5 172	0	0	9,4	0	0	50,0	13,5
Rovná	42	48	619	19,4	21,1	1,7	0	0	0	3,8
Kopidlno	88	12	2 083	0	5,3	28,2	14,3	5,0	0	5,8
Milovice	77	23	2 314	10,2	5,3	10,3	7,1	15,0	0	3,8
Zákupy	70	30	2 396	3,7	10,5	6,8	28,6	10,0	0	0
Stráž pod Ralskem	60	40	4 076	5,6	0	2,6	7,1	5,0	50,0	13,5
Oloví	64	36	1 893	5,6	15,8	0	0	10,0	0	0
Zdechovice	65	35	596	0	0	0,9	7,1	5,0	0	32,7
Broumov	75	25	8 493	12,0	15,8	1,7	7,1	5,0	0	
Rokytnice	80	20	2 398	2,8	15,8	1,7	0	0	0	3,8
Jirkov	90	10	20 458	0	0	7,7	7,1	0	0	
Rudolec	100	0	1 029	2,8	0	5,1	0	0	0	1,9
Česká Lípa	86	14	40 117	0	0	6,8	7,1	0	0	9,6
Chodov	75	25	15 158	13,0	0	2,6	0	0	0	5,8

Tab. 5 – Faktory určující politiku migrace a integrace v České republice (obecné a specifické aspekty)

Faktory	Aspekty usnadňující integraci		Aspekty zhoršující integraci	
	Obecně	pro Volyňské Čechy	Obecně	pro Volyňské Čechy
Nadnárodní dimenze	Geopolitické závazky a mezinárodní dohody, spolupráce s mezinárodními organizacemi pro migrace	Nevládní organizace, Ministerstvo vnitra	Nedodržení mezinárodních úmluv, válečné konflikty	Znehodnocení peněz v ukrajinských bankách a jejich převod do ČR (např. při prodeji domků)
Socioekonomická situace	Relativně úspěšná ekonomická transformace	Nabídka bytů, bezúročná půjčka, zaměstnání pro alespoň jednoho člena rodiny	Krize ve stavebnictví (výstavba nových bytů a jejich nedostatek)	Malé byty (bez zahrádek), nedostatek domků, dojíždka do zaměstnání
Veřejný názor	Pozitivní vzpomínky na 20. a 30. léta, tradiční solidarita k ohroženým osobám	Černobylská havárie	Existující xenofobie, nedostatek informací u široké veřejnosti vzhledem k imigraci	Ubírání práce domácími, do určité míry negativní vztah k Rusku a bývalému Sovětskému svazu
Specifické nástroje migrace	Ustanovený integrační program	Hromadná přesídlovací akce vlády ČR	Problematická migrační politika, nevýhodná legislativa, zanedbatelná spolupráce mezi institucemi, špatný monitoring pohybu migrantů, opomenutí vědeckovýzkumných kruhů	Problémy se získáním státního občanství, ne vždy dobrá znalost jazyka, problematický výběr lokality

společenského života, péče o okolí svých domů a bytů, vysoká pracovní morálka (Valášková, Uherek, Brouček, 1997).

Tolik důležité soužití s majoritní populací je více méně v očích volyňských reemigrantů bezproblémové (75 % takto hodnotí situaci). Odpovídá tomu i studie z roku 1996 (Nesvadbová 1996), kdy téměř 60 % respondentů hodnotí vztah místní populace k sobě jako kladný.

Integrace/asimilace však ani v tomto případě není prosta problémů. Potvrzuje se, že ač slíbené, tak v mnoha případech zatím neudělené státní občanství, může do určité míry komplikovat „vstřícnost“ a následnou „komunikovatelnost“ minority s majoritou. Ve vztahu k ekonomické integraci se jeví v určité míře obtížné zajištění vhodného zaměstnání, což však odpovídá obdobným problémům, kterým dnes musí čelit i majoritní populace. Přesto se zdá, že by bylo velmi vhodné v rámci možností při poskytování ubytování volyňským přesídlencům více respektovat jejich „ukrajinskou minulost“ ve smyslu snahy najít odpovídající pro-

středí jejich navyklému životnímu stylu (zejména větší bytová jednotka; obdobná velikostní kategorie sídla; na venkově ne periferní bydlení *s a priori* nemožností nalezení zaměstnání i obtížným navazováním sociálních kontaktů, umožnění zahrádkářství). Ve vztahu k sociální a kulturní integraci se kromě vlastní organizovanosti (Sdružení Čechů z Volyně) projevuje výrazný nedostatek v zapojení do dalších sociálních struktur a organizovaných aktivit. Problémy, i když rozhodně nikoliv zásadního rázu, se objevují i na poli zvládnutí českého jazyka.

Uvnitř komunity volyňských přistěhovalců též nalezneme skupinu (v našem vzorku 12 % respondentů), kteří o úplnou integraci nemají zájem, a to i přesto, že např. ovládají poměrně dobře český jazyk. Pro českou společnost z toho plyne závažný úkol respektovat tyto prozatím neasimilovatelné reemigranty jako jednu z jednotek pluralitního společenství. Právě totiž pluralitní, multikulturální vztahy budou nabývat v budoucnosti jak v globálním, tak i lokálním pojetí stále více na významu.

Některé důležité aspekty ovlivňující charakter integrace Volyňských Čechů do české společnosti jsou načrtnuty v tabulce 4, a to na pozadí obecnějších faktorů podmiňujících vztah české populace vůči cizincům (viz Drbohlav 1997).

Důležitým aspektem je výhled do budoucna. Výzkum potvrdil trvalý zájem o prostor Česka jako atraktivního pólu mezinárodní migrace pro Ukrajinu (viz též např. Drbohlav 1997). Toto tvrzení vysvětluje na pozadí skutečnosti, že 58 % přesídlenců potvrdilo zájem svých známých a příbuzných o přestěhování z Ukrajiny do České republiky. U těchto potenciálních imigrantů však již zřejmě nebudou hrát hlavní roli zdravotní důvody, ale bude se z velké části asi jednat o prvotně ekonomicky podmíněnou migraci. Jelikož se nyní posuzují všechny další žádosti o reemigraci jednotlivě, nelze v blízkém časovém horizontu patrně předpokládat nějaký významný nárůst přesídlenců. Latentní migrační tlak však bude jednoznačně existovat a se zhoršujícími se životními podmínkami na Ukrajině ještě zesílí.

Příspěvek přinesl zatím pouze některé základní poznatky jako „úvod“ do charakteru integrace volyňských přesídlenců. Hlubší a sofistikovanější analýza problematiky bude následovat.

Literatura:

- ANAMI, T. (1992): K formám adaptace. Češi v cizině, 6, ÚEF ČSAV Praha, s. 34-38.
- BAUBÖCK, R. (1994): The Integration of Immigrants. CDMG (94) 25E. Strasbourg Council of Europe, 48 s.
- BERRY, J. W. (1992): Acculturation and Adaptation in a new Society. International Migration, Vol. 30, Special issue: Migration and Health in the 1990s, s. 69-85.
- CASTLES, S. (1995): How Nation-States Respond to Immigration and Ethnic Diversity. New Community, 21, č. 3, s. 293-308.
- CASTLES, S. (1994): The Process of Integration of Migrant Communities. A paper for expert Group Meeting on Population Distribution and Migration, Santa Cruz, Bolivia, 18 - 22 January 1993 (International Conference on Population and Development, 1994) - published in 1992.
- DIETZ, B. (1997): Ethnic German Immigrants from CIS in Germany: Migration Patterns and the Path toward Integration. In International Conference Central and Eastern Europe: New Migration Space, Pultusk, 11.-13.12., Polsko.
- DRBOHLAV, D. (1997): Integration of International Migrants and Refugees (The Czech Republic Relative to Current Trends). In: 3rd International Symposium on the Protection of Refugees in Central Europe, 23 - 25 April 1997, Budapest. Report Proceedings; European Series, 3, č. 2. Geneva, UNHCR 1997, s.139-172.
- DRBOHLAV, D. (1998): Integration of Refugees and Related Issues - Current Developments in the Czech Republic. Referát přednesený na 4. mezinárodní konferenci na téma ochrana uprchlíků ve střední Evropě a baltských zemích, 27. - 29. září 1998, Bled, Slovinsko. (V tisku).

- Národní diskuse u kulatého stolu, 19. února 1998. Sborník dokumentů Praha, Odbor pro uprchlíky a integraci cizinců, Ministerstvo vnitra ČR, Praha 1998.
- NESVADBOVÁ, L., (1996): Migrace – Adaptace – Integrace. Praha, s. 124.
- OMAN, Ch.: The Policy Challenges of Globalization and Regionalization. In: Migration, Free Trade and Regional Integration in Central and Eastern Europe. Wien, Österreichische Staatsdruckerei AG 1997, s. 29-44.
- UHLÍŘOVÁ, E., (1997): Potential Emigration from Prague after the Velvet Revolution. In International Conference Central and Eastern Europe: New Migration Space, Pultusk, 11.–13.12., Polsko. s.13 (nepublikováno).
- VACULÍK, J. (1984): Reemigrace a usídlování Volyňských Čechů v letech 1945–1948. Univerzita J. E. Purkyně, Brno, 223 s.
- VALÁŠKOVÁ, N., UHEREK Z., BROUČEK, S. (1995): Adaptace přesídlenců v české společnosti. Praha, Český lid, 82, s.18.
- VALÁŠKOVÁ, N., UHEREK Z., BROUČEK, S. (1997): Czech Immigrants from the Ukraine in the Czech republic. Praha, Institute of Ethnology of the Academy of Science, č. 4, s. 118.
- VALÁŠKOVÁ, N. (1992): K adaptaci současné reemigrační vlny Čechů z Ukrajiny. Český lid, 79, č. 3, Academia, Praha, s. 193-205.

Ostatní použité materiály:

- Informace o situaci migrace na území České republiky 1997, Ministerstvo vnitra ČR. Velký sociologický slovník. Praha, Univerzita Karlova, Vydavatelství Karolinum 1996.
- Vztahy mezi komunitami a etnické vztahy v Evropě. Závěrečná zpráva projektu Rady Evropy „vztahy mezi komunitami“. Strasbourg, Rada Evropy 1991; MG-CR (91) 1 final E.

Summary

REEMIGRATION OF THE VOLHYNIAN CZECHS

The article deals with the resettlement process of the people who lived in the area affected by the Chernobyl nuclear disaster (see Figure 1). Some of these people – Czechs by origin (more than 1,800 persons) – have been repatriated from the Ukraine to the Czech Republic between 1991 and 1993 on the base of individual requests for humanitarian reasons.

The analysis of the integration process was based on the survey carried out in June 1998. A total of 345 persons were involved, chosen on the basis of a list of localities where the Volhynian Czechs lived (see Figure 2).

Demographic characteristics (Table 2) as well as social and ethnographic issues were analyzed, resettlers' opinions on their integration into the Czech society were ascertained. The results indicate that 73 % of all respondents want to be fully assimilated into the Czech society. In contrast to German immigrants (see Dietz, 1996) they have better conditions to achieve this goal because of their language skills. Despite good language skills, however, there are some 12 % of respondents who do not like the idea of assimilation. Such persons are typically well educated (high school or with university degree), young (aged between 18 and 34) and there are more females than males.

The survey also shows that migration to the Czech Republic is likely to increase in future. While only 7.5 % resettlers came to the Czech Republic after 1993, 58 % of respondents declared that they would welcome if their relatives would migrate to the Czech Republic, too. It is clear that the latent migration pressure will become stronger with worsening of living conditions in the Ukraine. It is necessary to permanently cultivate the integration policy and to start with public education in the field of multinational and multicultural policy and practice in the Czech Republic.

Fig. 1 – Cities of origin of the reemigrants in the Ukraine (respondents of the questionnaire survey).

Fig. 2 – The original distribution of resettlers in the Czech Republic.

Pracoviště autorů: katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK, Albertov 6, 128 43 Praha 2).

Do redakce došlo 26. 2. 1999

Lektorovali Zdeněk Čermák a Jozef Mládek